

Перспективи реалізації положень Стамбульської конвенції про боротьбу з насильством щодо жінок у кримінальному законодавстві України

Долянська І. М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: DolianovskaIM@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-1606-7096,*

Науменко А. О.

*здобувач вищої освіти рівня «Бакалавр»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: NaumenkoAO@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-3160-416*

Відповідно до статті 126¹ КК України домашнє насильство-умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи [6, ст.126-1].

Жертвами цього правопорушення виступають виключно жінки. Насильство проти жінок в Україні — вкорінена соціальна проблема, як і в більшості країн світу. За інформацією Програми розвитку ООН, від фізичного домашнього насильства в Україні страждає близько 2 мільйонів людей. Статистика свідчить, що у понад 80% це є випадки фізичного насильства чоловіків щодо жінок. Щороку від домашнього насильства гинуть 600 українських жінок [7].

Анексія Криму, війна на Донбасі (з 2014), пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення Росії (2022) загострили кризу. За даними Нацсоцслужби, лише за I півріччя 2021 року від жінок над йшло 86 955 звернень з приводу домашнього насильства [1].

Розробка Стамбульської конвенції це фактично перший міжнародний акт, що стосувався саме насильства проти жінок, посилював кримінальну відповідальність [2].

Конвенція відкрита для підписання 11 травня 2011р. у Стамбулі, набула чинності 1 серпня 2014 року і є постійно відкритою до підписання будь-якою країною світу. Наразі її підписали 47 країн, 36-ратифікували.

Україна залишила свій підпис під Стамбульською конвенцією ще у 2011 року. А потім їй знадобилося 11 років, аби її ратифікувати. 1 листопада 2022 року Закон про ратифікацію Конвенції набув чинності. [3] Верховна Рада України ратифікувала цей документ під ворожі вибухи ракет і канонади артилерійського вогню росії. Ратифікація стала важливим і символічним кроком України у бік європейських цінностей.

Цілями цієї Конвенції є: захист жінок від усіх форм насильства сприяння ліквідації всіх форм дискримінації стосовно жінок та заохочення дійсної рівності між жінками та чоловіками.

Ключовими поняттями цієї Конвенції виступають такі, як: «насильство стосовно жінок», «домашнє насильство» «гендер», «насильство за гендерною ознакою» [3].

Тут мусимо звернутися до головної причини, яка на 11 років віддєтермінувала ратифікацію Конвенції. Виявилось, що наше суспільство не було готовим до змін, які

пов'язані із термінами «гендер» та «наси́льство за гендерною ознакою». Спробуємо розібратися у сутності даного питання.

Для того, щоб відрізнити біологічні і соціальні ознаки жінок і чоловіків, у середині ХХ століття американський психоаналітик Роберт Столлер запропонував використовувати поняття «гендер» як позначення соціальної статі, та «стать» як позначення біологічної статі.

Метою використання терміна «гендер» було роз'яснення, що багато проявів нерівності, стереотипів і, як наслідок, насильства випливають не з наявних біологічних відмінностей між жінками та чоловіками, а скоріше із соціально сконструйованих відмінностей, із розуміння та сприйняття того, як жінка та чоловік мають бути представлені в соціальному житті [4].

Головні зміни, які привносить Конвенція:

1. Раніше жертви домашнього насилля мали звертатися до різних фахівців-слідчих, лікарів, психологів, юристів. Однак не всі з фахівців знали, які правильно себе вести з жертвами, а тепер їх навчатимуть. Держава має створити єдину установу, де людина може отримати комплексну підтримку в одному місці, й всі ці служби мають між собою координуватися.

2. Раніше жінкам не було куди йти від кривдника. Притулки, які існували, фінансували переважно громадські організації, і цього було замало. Тепер постраждалі повинні мати доступ до притулку в найближчому місті цілодобово і зможуть залишатися там з дітьми.

3. Раніше домашнє насилля розслідували лише тоді, якщо про нього заявить жертва. Після ратифікації розслідуватимуться усі випадки. Якщо сусіди почують крики за дверима і викличуть поліцію, та має перевірити і реагувати.

4. До ратифікації жертви не мали можливості та правових механізмів вимагати компенсації шкоди у кривдника-тепер така можливість має бути.

5. Раніше домашнє насильство в присутності дитини не вело до позбавлення батьківських прав. Тепер батьківські права можуть бути обмежені, якщо насильство відбулося в присутності дитини або стосовно неї.

Це доленосне рішення було прийнято у найбільш складні для України часи й на тлі повідомлень та звинувачень російських військових у сексуальному насильстві щодо жінок, дітей та чоловіків в Україні. І тому нині, під час війни це рішення є критично важливим і своєчасним, ніж будь-коли. Конвенція надає країнам-учасникам юридичну базу, стратегії щодо протидії будь-якому насильству щодо жінок.

Список використаних джерел

1. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/20575.html> (дата звернення 11.11.2022)
2. Стамбульська конвенція: порятунок від насильства у сім'ї. URL: <https://eba.com.ua/stambulskaya-konventsia-poryatunok-vid-zasylyya-nasylyya-u-sim-yi/> (дата звернення 11.11.2022)
3. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами // {Конвенцію ратифіковано із змінами Законом № 2319-IX від 20.06.2022} URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text (дата звернення 11.11.2022)
4. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. Київ, 2014. 65 с.
5. Стамбульська конвенція: як цей документ може змінити Україну URL: <https://www.eurointegration>.

com.ua/articles/2022/06/20/7141602 (дата звернення 11.11.2022)

6. Кримінальний кодекс України від 02.11.2004. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. ст.131.

7. Промова Омбудсмена України Д. Лубінця. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3621741-vid-domasnogo-nasilstva-v-ukraini-soroku-ginut-600-zinok-lubinesc.html> ((дата звернення 11.11.2022)